

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РОБОЧИХ ЯКОСТЕЙ СОБАК ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ «ВІДСІЧ» (СОБАКА СУПРОВОДУ)

Сторченкова Софія Валеріївна

аспірант

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

ORCID: 0000-0001-8761-7676

ursula1708@ukr.net

Павленко Юлія Миколаївна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

ORCID: 0000-0002-4128-122X

jasjulia@ukr.net

При проведенні досліджень аналізувались архівні матеріали звітів зі змагань прикладних видів підготовки собак за національною програмою «Відсіч» Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна спілка України» за 2009-2013 роки. Оцінка робочих якостей за програмою «Собака супроводу» проводилась за 100 бальною шкалою, відповідно демонстрації твариною 5 навичок: знешкодження супротивника, який стріляє у провідника, відбиття атаки групи супротивників, захист провідника, самостійна охорона і захист та поведінка собаки протягом випробування.

Дослідженнями встановлено, що найкращі результати на змаганнях демонструють собаки породи різениш-науцер (83,50±5,89 балів), із середнім коефіцієнтом варіації, що вказує на невелику відмінність показників робочих якостей серед собак даної групи. Крім того, відмінні робочі якості при виконанні навичок продемонстрували американські пітбультер'ери та південно-африканські бурбулі, які статично вірогідно отримали високі бали за середньою оцінкою випробування (M=79,75–79,76 бали; P≥0,999).

Зважаючи на критерій вірогідності, доведено, що існує позитивний зв'язок між оцінками перших чотирьох навичок захисту та охорони провідника до загального балу за виконання програми «Собака супроводу» (r=0,59–0,66; P≥0,999). А тому враховуючи отримані результати кореляційного взаємозв'язку оцінки навичок собак до загальної оцінки на змаганнях, ми можемо обґрунтовано підтвердити необхідність зміни системи оцінювання. Встановлена потреба щодо надання більшого пріоритету при оцінюванні навички «Самостійної охорони та захисту» і відповідно зменшення кількості балів за виконання умов навички «Поведінка собаки в ході випробувань».

Заключним аналізом було доведено вплив навички з самостійного захисту і охорони, до інших навичок. Виходячи із цих даних було надане наукове обґрунтування щодо правильності зміни системи нарахування балів зазначеного випробування.

Ключові слова: собака супроводу, робочі якості, порода, кореляція, «Відсіч».

DOI <https://doi.org/10.32782/bsnau.lvst.2023.1.3>

З давніх часів собаки знаходились поруч з людиною, пасли худобу, перевозили вантажі, охороняли оселю, захищали господарів, допомагали на полюванні. Час їхньої доместикації достеменно невідомий, проте найстаріше відоме поховання собаки датується 14 200 років тому, це свідчить про те, що ці тварини на той час вже стали одомашненими (Mark, 2018). Оскільки цей процес одомашнення тривав протягом тисячоліть у різних частинах світу, корисність і робочий потенціал собак ставали все більш очевидними. Одним із прикладів цього є те, що вони будують гавкати, щоб попередити членів зграї про небезпеку. Якщо правильно скерувати цей потенціал, то така поведінка приносить очевидні переваги людям і, ймовірно, сприяла вирішенню дресирувати охоронних і захисних собак (Mark, 2019). Самуель Чапман та Бойд Джонс у своїх працях описують звіти про використання захисних собак ще в 700–600 роках до н.е. (Chapman, 1990; Jones, 2014). Собака був компаньйоном, захисником і мисливцем для греків, і добре відомий сьогодні нашійник із шипами був винайдений греками, щоб захи-

щати ший своїх тварин від вовків. Собаки з'являються в грецькій літературі на ранній стадії в образі триголового пса Цербера, який охороняв ворота Аїда (Mark, 2018).

З еволюцією людства розвивалось і службове собаководство. Оскільки окремі породи собак стали більш поширеними та визнаними, поліція та військові сили все частіше почали використовувати собак для роботи, пов'язаної з охороною (Nye, 2017; Bliss, 2023). У Генті, Бельгія, у 1899 році місцеве поліцейське управління запровадило офіційну програму дресирування собак, яку незабаром відтворили по всій континентальній Європі. Найпоширенішими породами, які використовувалися для захисту, стримування та затримання, були німецькі, бельгійські та голландські вівчарки, і це здебільшого залишилося в поліцейських силах по всьому світу (Scott, 2022).

Під час двох світових війн також собаки широко використовувалися для охорони та захисту, і в наступні роки це призвело до більшого бажання вдосконалити методи дресирування та господарювання (Jones, 2014; Trueman, 2015).

Оскільки охоронні та сторожові собаки поступово стають все більш популярними у військовій та поліцейській сферах, це також проникло в приватний сектор, де останніми роками спостерігається зростаюче бажання мати добре навчених особистих та сімейних собак-сек'юриті. Хоча стара собака-охоронець, яка патрулює та захищає подвір'я від злодіїв без вказівки провідника, все ще існує, потенційні власники все більше усвідомлюють, що у багатьох відношеннях це не найкращий варіант (Vorlant, 04.2022).

Останніми роками концепція захисних собак стає все більш удосконаленою, з'являється чітка концепція ідеальної собаки-захисника сім'ї. Ці собаки добре піддаються дресируванню, дисципліновані та слухняні, що робить їх відносно легкими у поводженні та контролі. Вони повинні бути товаришескими, добре ставитися до дітей, захищати їх і вміти контролювати свій рівень агресії (Vorlant, 11.2022; Vorlant, 09.2022). Проте постійно постає питання за якою системою дресирувати та оцінювати робочі якості собак і чи дійсно варто довіряти отриманому результату.

Однією з провідних систем оцінювання захисних собак не лише в Україні, а й в Європі є програма «Собака супроводу», яка відноситься до Комплексу охоронних та захисних програм «Відсіч» (Vysotskyi, 2013). Нами було вивчено вплив первинних факторів добору на робочі якості собак супроводу за 50-ти бальною шкалою (Bula et al, 2020). Проте проаналізувавши історію та архівні записи Школи охоронних собак «Арес» виявилось, що до 2014 року система оцінювання даного випробування була зовсім інша. Навички були дещо інше та й максимальну кількість балів, яку можна було б отримати за безпомилкове виконання всіх завдань було 100. А тому перед нами постало питання чи обґрунтована була зміна Положення Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна спілка України» (КСУ) «Про порядок проведення випробувань та змагань за програмою Собака супроводу (СС)» (Vysotskyi, 2010; Vysotskyi, 2014).

Матеріали та методи досліджень. При проведенні досліджень аналізувалися архівні матеріали звітів зі змагань прикладних захисних (з елементами охорони) видів підготовки собак Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна Спілка України» (КСУ) за 2009–2013 роки. Оцінка робочих якостей собак проводилась згідно Положення КСУ «Про порядок проведення випробувань та змагань за програмою Собака супроводу (СС)», яка відноситься до Національного комплексу підготовки охоронно-захисних собак «Відсіч».

Згідно із зазначеним Положенням, до участі у змаганнях та іспитах допускаються собаки, які досягли 12-місячного віку. Оцінка робочих якостей кожного собаки проводилась за 100-ти бальною шкалою – по 20 балів за кожну із п'яти продемонстрованих твариною навичок (табл. 1). На вимогу судді кожен собака може бути перевірений на соціальну адаптацію, ставлення до намордника, а також перевіряти прикус і зубної системи. Некеровані та агресивні собаки до іспитів і змагань не допускаються.

Біометрична обробка одержаних даних проводилась методом варіаційної статистики за методиками Л. М. Хмельничого (Khmelnichyi, 2011).

Ступінь впливу факторів на робочі якості собак розраховувався за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу. Величина критерію вірогідності встановлювалася при рівнях: $P \geq 0,95$ – 95,0%, $P \geq 0,99$ – 99,0%, $P \geq 0,999$ – 99,9% за допомогою критеріїв Ст'юдента і Фішера.

Математична обробка статистичного матеріалу проводилась за допомогою ЕОМ з використанням програмного забезпечення фірми «Microsoft» (операційна система «Windows-10», електронні таблиці «Excel»).

Результати досліджень. Дослідження проводилось за результатами змагань національного комплексу підготовки охоронно-захисних собак «Відсіч» за програмою «Собака супроводу», що проводились в період 2009-2013 років. Протягом зазначених років у змаганнях приймало участь 328 собак, більшість з яких німецькі вівчарки – 46,3%, кане корсо – 12,5% та американський стаффордширський тер'єр – 11,6%. Категорія «Інші породи» представлені фландрським був'є, кавказькою вівчаркою, бельгійською вівчаркою-малінуа, російським чорним тер'єром, бріаром, аргентинським догом та безпородними тваринами (метисами).

Середні бали оцінки всіх навичок окремо та загального балу за підсумками змагань всіх порід в більшості випадків були задовільними та статистично вірогідними ($P \geq 0,999$). Винятком були результати груп із малою вибіркою: результати оцінки навичок ротвейлерів є невірогідною, з високим, подекуди аномальним коефіцієнтом варіації Це свідчить про великі відмінності між отриманими оцінками представників даної породи, а тому не можна орієнтувати всіх ротвейлерів на дані результати випробувань. У групі ердельтер'єрів та лабрадор ретриверів оцінка всіх п'яти окремих навичок не є вірогідною, на відміну від загального результату ($P < 0,95$). Оцінка роботи собак, породи бульмастиф ($P \geq 0,999$) та німецьких боксерів ($P \geq 0,95$) є вірогідною лише під час виконання першої та другої навичок. Вірогідність результатів оцінювання п'яти навичок південно-африканських бурбулів відмінні від загальної балу і становить $P \geq 0,95$ до $P \geq 0,99$ відповідно. Невірогідний результат із аномальним коефіцієнтом варіації становили оцінки захисту провідника ($C_v = 104,7\%$) та самостійної охорони ($C_v = 134,72\%$) у собак породи доберман, дещо із меншою вірогідністю становили бали останньої навички щодо поведінки собаки протягом всього випробування ($P < 0,99$). Також прослідковувались поодинокі випадки зниження вірогідності під час виконання навички самостійної охорони у східноєвропейських вівчарок та поведінки під час випробування у різеншнауцерів (в обох випадках $P < 0,99$) (табл.2). Загалом аналізуючи дані результати можна стверджувати, що тварини представлених порід здатні формувати навички за вказаною програмою дресирування.

За виконання навички «Знешкодження супротивника, який стріляє у провідника» найкращий результат показали собаки порід німецький боксер $19,67 \pm 0,33$ бали та бульмастиф $19,00 \pm 0,58$ бали. Найнижчий бал, з урахуванням достовірності, отримали кане корсо, набравши за виконання навички $11,95 \pm 1,02$. Проте,

Система нарахування балів за програмою змагань «Собака супроводу»

№ п/п	Навичка	Максимальна кількість балів	Умови, за які можуть бути нараховані штрафні бали	Кількість штрафних балів
1.	Знешкодження супротивника, який стріляє у провідника	20	Зміна положення провідника, додаткові команди	1
			Відсутність удару намордником чи грудиною	2
			Слабкий удар	1
			Самостійне завершення роботи	1
			Спроба зняти намордник	1
			Невпевненість собаки	5
Боїться вистрілу	9			
2.	Відбиття атаки групи супротивників	20	Зміна положення провідника	1
			Відсутність перехвату	2
			Слабкий укус	1
			Невпевненість, чутливість до тиску	8
			Реакція на провідника, що стріляє	6
			Переключення на пасивного противника	1
Помилки провідника при знятті собаки	1			
3.	Захист провідника	20	Зміна положення провідника	1
			Слабкий укус	1
			Зацікавленість спорядженням із подальшим переключенням у противника	1
			Зацікавленість спорядженням без переключення в противника	3
			Відсутність укусу першого противника, що нападає	1
			Доторк провідника, якщо собака переключився, але не встиг	3
Відсутність переключення (доторк провідника)	8			
Невпевненість собака	2			
4.	Самостійна охорона і захист	20	Слабкий укус	1
			Вихід за лінію прив'язі, з наступною атакою	2
			Зацікавленість ласощами	1
			Поїдання ласощів	3
			Відсутність попереджувальної поведінки	1
			Невпевненість собаки	2
Зняття «вимпелу» зі стовпа для прив'язі	8			
Чутливість до пострілу	2			
5.	Поведінка собаки протягом випробування	20	Відмова від роботи в будь-якій з навичок	8
			Контактність, відсутність агресії в роботі	2
			Зміщенна реакція	3
			Нервозна робота	2
			Загальна невпевненість	5

Таблиця 2

Бальна оцінка собак різних порід за програмою «Собака супроводу», бал

№ п/п	Порода	n, гол	Показник	Навички					Загальний бал
				1	2	3	4	5	
1	Американський бульдог	10	M±m	13,10±2,16	15,90±1,63	16,00±1,04	15,20±1,44	17,40±1,20	77,60±3,83
			Cv,%	52,20	32,40	20,62	30,04	21,88	15,60
2	Американський пітбултер'єр	17	M±m	13,59±1,76	17,65±0,78	13,29±0,87	16,18±1,35	19,06±0,77	79,76±3,07
			Cv,%	53,39	18,25	26,96	34,50	16,74	15,87
3	Американський стаффордширський тер'єр	38	M±m	13,50±1,04	14,74±0,95	14,50±0,90	12,66±1,13	15,63±0,79	71,03±2,97
			Cv,%	47,66	39,84	38,10	54,93	31,00	25,74
4	Бульмастиф	3	M±m	19,00±0,58	18,33±0,88	10,00±1,00	13,33±6,67	17,33±2,67	78,00±7,23
			Cv,%	5,26	8,33	17,32	86,60	26,65	16,06
5	Бультер'єр	12	M±m	14,00±1,69	17,67±0,96	15,08±1,18	13,50±2,18	17,75±1,19	78,00±4,25
			Cv,%	41,87	18,90	27,04	56,01	23,31	18,89
6	Доберман	7	M±m	15,29±1,82	15,43±2,60	8,71±3,43	6,00±3,06	14,29±2,84	59,71±6,31
			Cv,%	31,54	44,57	104,07	134,72	52,65	27,95
7	Ердельтер'єр	3	M±m	7,67±3,84	16,00±2,52	14,00±1,53	2,67±2,67	15,67±4,33	56,00±3,06
			Cv,%	86,85	27,24	18,90	173,21	47,91	9,45
8	Кане корсо	41	M±m	11,95±1,02	15,68±0,70	12,95±0,78	10,46±0,96	13,20±0,93	64,24±2,79
			Cv,%	54,71	28,42	38,45	58,96	45,31	27,83
9	Лабрадор ретривер	3	M±m	13,33±2,33	15,33±2,73	10,33±0,33	7,33±3,71	12,33±1,45	58,67±2,91
			Cv,%	30,31	30,82	5,59	87,67	20,40	8,58

№ п/п	Порода	n, гол	Показник	Навички					Загальний бал
				1	2	3	4	5	
10	Німецька вівчарка	152	M±m	12,09±0,53	16,24±0,37	14,82±0,43	12,21±0,60	16,06±0,43	71,41±1,39
			Cv,%	54,52	28,20	36,17	60,50	32,80	24,04
11	Німецький боксер	3	M±m	19,67±0,33	18,67±0,67	15,00±2,65	15,67±2,96	16,00±3,06	85,00±9,17
			Cv,%	2,94	6,19	30,55	32,75	33,07	18,68
12	Південно-африканський бурбуль	4	M±m	16,50±2,18	16,75±2,63	16,25±1,75	14,25±2,95	16,00±2,31	79,75±5,71
			Cv,%	26,42	31,36	21,54	41,47	28,87	14,31
13	Різеншнауцер	6	M±m	15,17±1,47	18,00±1,63	16,33±1,76	17,50±1,96	16,50±2,31	83,50±5,89
			Cv,%	23,74	22,22	26,45	27,46	34,23	17,28
14	Ротвейлер	3	M±m	14,00±2,04	13,25±3,28	15,50±2,33	5,50±3,20	17,25±1,89	65,50±7,80
			Cv,%	29,16	49,44	30,03	116,42	21,88	23,83
15	Східноєвропейська вівчарка	11	M±m	13,36±2,21	14,45±1,98	16,09±1,21	7,55±2,17	16,00±1,36	67,45±5,53
			Cv,%	54,91	45,40	24,93	95,27	28,23	27,19
16	Інші породи	15	M±m	14,27±1,79	14,93±1,76	13,00±1,75	8,40±1,54	15,47±1,50	66,07±5,81
			Cv,%	48,52	45,52	52,17	71,12	37,61	34,06

різниця між середнім арифметичним значенням була достовірною не в всіх випадках. Так, при виконанні першої навички вірогідно кращі були собаки породи німецький боксер, порівняно до результатів американських бульдогів (DM = 6,57 балів, P≥0,95), американський пітбультер'єрів (DM = 6,08 балів, P≥0,99), американських стаффордширських тер'єрів (DM = 6,17 балів, P≥0,999), бультер'єрів (DM = 5,67 балів, P≥0,99), доберманів (DM = 4,38 балів, P≥0,95), кане корсо (DM = 7,72 балів, P≥0,999), німецьких вівчарок (DM = 7,58 балів, P≥0,999), різеншнауцерів (DM = 4,5 балів, P≥0,95), східноєвропейських вівчарок (DM = 6,31 балів, P≥0,95) та інших порід (DM = 5,4 бали, P≥0,99). Також бальна оцінка за першу навичку була вірогідно кращою у тварин породи бульмастифу були кращі за американських бульдогів (DM = 5,9 балів, P≥0,95), американських пітбультер'єрів (DM = 5,41 балів, P≥0,99), американських стаффордширських тер'єрів (DM = 5,5 балів, P≥0,999), бультер'єрів (DM = 5,0 балів, P≥0,95), кане корсо (DM = 7,05 балів, P≥0,999), німецьких вівчарок (DM = 6,91 балів, P≥0,999), різеншнауцерів (DM = 3,83 балів, P≥0,95), східноєвропейських вівчарок (DM = 5,64 балів, P≥0,95), а також групи інших порід (DM = 4,73 балів, P≥0,95).

Аналізуючи результати оцінки відбиття атаки групи супротивників виявилось, що найбільшу кількість балів, як і в першому випадку, отримали собаки породи німецький боксер, із результатом у 18,67±0,67 бали. Проте вірогідно вони були кращими лише в порівнянні до німецьких вівчарок (DM = 4,43 бали, P≥0,999), американських стаффордширських тер'єрів та кане корсо (DM = 3,93 та 2,99 бали відповідно, P≥0,95). Бульмастифи набрали більшу кількість балів (P≥0,95) в порівнянні з американськими стаффордширськими тер'єрами (DM = 3,59 бали), кане корсо (DM = 2,65 бали) і німецькими вівчарками (DM = 2,09 бали). Найнижчий достовірний результат був у східноєвропейських вівчарок, ці тварини набирали в середньому 14,45±1,98 бали. Також вірогідно низькі результати (P≥0,95)

оказали собаки породи американський стаффордширський тер'єр відповідно до американських пітбультер'єрів (DM = 2,91 бали) та бультер'єрів (DM = 2,93 бали).

Під час виконання третьої навички із захисної роботи кращими стали собаки породи різеншнауцери, із результатом 16,33±1,76 балів. Найменшу кількість балів набрали представники породи кане корсо 12,95±0,78 балів. Проте, з усієї вибірки вірогідні результати (P≥0,95) були лише в одному випадку – німецькі вівчарки набрали на 1,87 балів більше, ніж кане корсо.

За оцінками самостійної охорони і захисту високий бал отримали різеншнауцери, набравши 17,50±1,96 балів. Вірогідно кращими (P≥0,99) вони були за кане корсо (DM = 7,04 бали), німецьких (DM = 5,29 бали) і східноєвропейських (DM = 9,95 бали) вівчарок, групи «Інші породи» (DM = 9,1 бали), а також у порівнянні до американських стаффордширських тер'єрів (DM = 4,84 бали, P≥0,95). Найменший результат показали східноєвропейські вівчарки, отримавши 7,55±2,17 балів. Вірогідно вони були гірші (P≥0,99) за американських бульдогів (DM = 7,65 бали) і пітбультер'єрів (DM = 8,63 бали) та, з дещо меншою ймовірністю (P≥0,95), за американських стаффордширських тер'єрів (DM = 5,11 бали) і німецьких вівчарок (DM = 4,66 бали). Представники інших порід також не відзначились високими балами – 8,40±1,54 балів. Вони набрали обґрунтовано менше балів в порівнянні до американських бульдогів (DM = 6,8 бали, P≥0,99), пітбультер'єрів (DM = 7,78 бали, P≥0,999), стаффордширських тер'єрів (DM = 4,26 бали, P≥0,95), а також німецьких вівчарок (DM = 3,81 бали, P≥0,95). Крім того, з високою вірогідністю (P≥0,99) американські стаффордширські тер'єри показали кращі результати за кане корсо (DM = 5,72 бали) та німецьких вівчарок (DM = 3,97 бали).

За виконання останньої навички, що стосується поведінки собаки протягом всього випробування лідерами стали американські пітбультер'єри із результатом 19,06±0,77 балів. Статистично вірогідними вони були

кращими ($P \geq 0,999$) за кане корсо ($DM = 5,86$ бали), німецьких вівчарок ($DM = 3,00$ бали), американських стаффордширських тер'єрів ($DM = 3,43$ бали, $P \geq 0,99$) та групи «Інші породи» ($DM = 3,59$ бали, $P \geq 0,95$). Найменшу оцінку (не враховуючи недостовірні дані, про які зазначено вище) мала група собак породи кане корсо, із результатом $13,20 \pm 0,93$ балів. Достовірно вони виступили гірше за американських бульдогів ($DM = 4,20$ бали, $P \geq 0,99$) і стаффордширських тер'єрів ($DM = 2,49$ бали, $P \geq 0,95$), бультер'єрів ($DM = 4,55$ бали, $P \geq 0,99$) та німецьких вівчарок ($DM = 2,86$ бали, $P \geq 0,95$).

У жодній з представлених навичок не було однозначних фаворитів, максимальних балів за їхнє виконання отримано не було. Аналізуючи результати змагань спостерігається високий відсоток коефіцієнту варіації, у більшості випадків цей показник становить $> 25\%$. Це свідчить про те, що у вибірці були собаки, які демонстрували як відмінні так і незадовільні результати.

Що стосується підсумкового результату, то однозначними лідерами стала породна група різеншнауцерів, із результатом $83,50 \pm 5,89$ балів. Проте різниця між середнім арифметичним значенням бальної оцінки була достовірно вищою у декількох випадках: з вірогідністю $P \geq 0,95$ різеншнауцери краще за доберманів ($DM = 23,79$ бали) і представників дослідної групи «Інші породи» ($DM = 23,43$ бали) та, з вірогідністю $P \geq 0,99$ – за ердельтер'єрів ($DM = 27,50$ бали), кане корсо ($DM = 19,26$ бали) і лабрадор ретриверів ($DM = 24,83$ бали).

Аутсайдерами у випробуваннях «Собака супроводу» стала породна група ердельтер'єрів отримавши в сумі за 5 випробувань $56,00 \pm 3,06$ бали. Вони отримали достовірно менше балів, ніж американські пітбультер'єри ($DM = 23,76$ бали, $P \geq 0,999$) і стаффордширських тер'єрів ($DM = 15,03$ бали, $P \geq 0,99$), бультер'єрів ($DM = 22,00$ бали, $P \geq 0,99$), німецьких вівчарок ($DM = 15,41$ бали, $P \geq 0,999$) та південно-африканських бурбулів ($DM = 21,75$ бали,

$P \geq 0,95$). Також породна група лабрадор ретриверів, отримала за свої робочі якості всього $58,67 \pm 2,91$ бали. В цілому вони мали меншу оцінку відносно американських бульдогів ($DM = 18,93$ бали, $P \geq 0,99$), пітбультер'єрів ($DM = 21,09$ бали, $P \geq 0,999$) і стаффордширських тер'єрів ($DM = 12,36$ бали, $P \geq 0,99$), бультер'єрів ($DM = 19,33$ бали, $P \geq 0,99$), німецьких вівчарок ($DM = 12,74$ бали, $P \geq 0,999$), а також південно-африканських бурбулів ($DM = 21,08$ бали, $P \geq 0,95$). Цілком логічні такі низькі оцінки саме для даної породи, оскільки лабрадори ретривери не виводились задля охоронних чи захисних функцій. Низькі результати продемонстрували і добермани, отримавши у підсумку $59,71 \pm 0,33$ бали. Вірогідно ($P \geq 0,95$) вони були гіршими за американських бульдогів ($DM = 17,89$ бали), бультер'єрів ($DM = 18,29$ бали) і південно-африканських бурбулів ($DM = 20,04$ бали), а також з дещо більшою достовірністю ($P \geq 0,99$) за американських пітбультер'єрів ($DM = 20,05$ бали).

Посередній результат отримали собаки породи кане корсо із оцінкою в $64,24 \pm 2,79$ бали. Із вірогідністю $P \geq 0,95$ вони були гірші за американських бульдогів ($DM = 13,36$ бали), німецьких вівчарок ($DM = 7,17$ бали) і південно-африканських бурбулів ($DM = 15,51$ бали), а також із більшою вірогідністю відповідно до результатів бультер'єрів ($DM = 13,76$ бали, $P \geq 0,99$) та американських пітбультер'єрів ($DM = 8,35$ бали, $P \geq 0,999$). Крім того, є ще один достовірний результат між середнім арифметичним значенням, між балами німецьких вівчарок, американських бульдогів та пітбультер'єрів. Останні краще ($P \geq 0,95$) за вівчарку на $8,35$ балів, а американських бульдогів – на $8,73$ бали.

З даних результатів випробувань собак за окремими навичками можна казати, що деякі переваги мали тварини різних порід, а тому ми розрахували коефіцієнт кореляції між оцінкою окремих показників робочих якостей собак супроводу та загальною оцінкою виступу на змаганнях. Аналіз дає змогу розуміти від якої навички більше всього залежить фінальний результат роботи собаки (табл. 3).

Таблиця 3

Взаємозв'язок оцінки показників робочих якостей собак супроводу та загальної оцінки собак на змаганнях

№ п/п	Порода	Навичка				
		1	2	3	4	5
		$r \pm mrg$				
1	Американський бульдог	0,64±0,26**	0,88±0,17***	0,48±0,31	0,03±0,35	0,40±0,32
2	Американський пітбультер'єр	0,63±0,20**	0,54±0,22*	0,47±0,23	0,66±0,20**	0,31±0,25
3	Американський стаффордширський тер'єр	0,54±0,14***	0,79±0,10***	0,49±0,15**	0,76±0,11***	0,45±0,15**
4	Бульмастиф	1,00±0,07*	0,99±0,12	0,07±1,00	0,83±0,56	0,07±1,00
5	Бультер'єр	0,44±0,28	0,67±0,24*	0,24±0,31	0,88±0,15***	0,55±0,26
6	Доберман	-0,13±0,44	0,73±0,30	0,84±0,24*	0,68±0,33	-0,11±0,44
7	Ердельтер'єр	0,40±0,92	0,74±0,68	-0,93±0,37	-0,65±0,76	0,65±0,76
8	Кане корсо	0,67±0,12***	0,73±0,11***	0,74±0,11***	0,45±0,14**	0,63±0,12***
9	Лабрадор ретривер	-0,11±0,99	0,32±0,95	-0,80±0,60	0,89±0,46	-0,50±0,87
10	Німецька вівчарка	0,65±0,06***	0,49±0,07***	0,58±0,07***	0,66±0,06***	0,50±0,07***
11	Німецький боксер	0,98±0,19	0,33±0,94	0,99±0,14	0,99±0,11	-
12	Південно-африканський бурбуль	-0,75±0,46	0,93±0,25	0,54±0,60	0,65±0,54	0,89±0,33
13	Різеншнауцер	-0,27±0,48	0,64±0,39	0,97±0,13**	0,74±0,34	0,91±0,21*
14	Ротвейлер	0,52±0,60	0,99±0,12*	0,94±0,24	0,85±0,37	-0,74±0,47
15	Східноєвропейська вівчарка	0,88±0,16***	0,44±0,30	0,14±0,33	0,77±0,21**	0,64±0,26*
16	Інші породи	0,59±0,22*	0,91±0,40***	0,84±0,15***	0,38±0,26	0,73±0,19**

* $P \geq 0,95$; ** $P \geq 0,99$; *** $P \geq 0,999$

Виходячи з отриманих даних та враховуючи критерій вірогідності, можемо бачити існує позитивний зв'язок між оцінками 2-4 навичок до загального балу за виконання програми «Собака супроводу». Найбільше значення коефіцієнту кореляції ($P \geq 0,999$) при відбитті атаки групи супротивників та захисту провідника зафіксовано в категорії «Інші породи» $0,91 \pm 0,40$ та $0,84 \pm 0,15$ відповідно. Під час самостійної роботи, а саме виконання четвертої навички найвищий коефіцієнт кореляції $0,88 \pm 0,15$ із вірогідністю у 99,9% був у породній групі бультер'єрів. Результат загального аналізу взаємозв'язку досліджуваних показників до загальної оцінки усіх представлених поряд ми зобразили за допомогою гістограми (рис. 1).

Слід зазначити, що в Положенні про проведення цього випробування зазначається, що при однаковій кількості балів порівнюються результати за 4,2,3,1 та 5 навичку у вказаній послідовності – саме за таким принципом визначаються призові місця на змаганнях. У зв'язку з тим, що наявний достовірний взаємозв'язок

навичок в такому ж порядку, що і в положенні, до загальної оцінки. Виходячи з даних результатів – ми можемо обґрунтовано підтвердити зміну систему оцінювання національної програми «Собаки супроводу». Доведена необхідність надання більшого пріоритету при оцінюванні навички «Самостійної охорони та захисту» і відповідно зменшення кількості балів за виконання умов навички «Поведінка собаки в ході випробувань».

Для вивчення впливу поведінкових реакцій собак, які визначаються у випробуванні «Собаки супроводу» як окремі навички, ми розрахували коефіцієнт кореляції між оцінкою навички «Самостійна охорона і захист» до іншої навичок (рис. 2).

Аналізуючи отримані результати виявилось, що всі показники, окрім останнього були позитивними та статистично вірогідними ($P \geq 0,999$). Так, найбільший достовірний взаємозв'язок спостерігається між взаємозв'язком захисту провідника ($r=0,28$) і відбиття атаки групи ($r=0,22$). Таким чином можна зробити висновок, що від оцінки за виконання 2–4 навичок (охорони і захисту

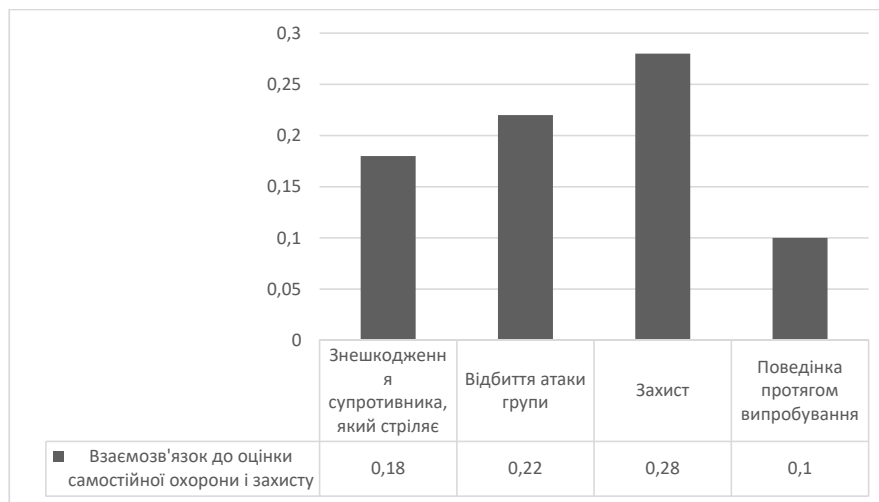

Рис. 1. Кореляційний взаємозв'язок оцінки навичок собак супроводу до загальної оцінки на змаганнях, r

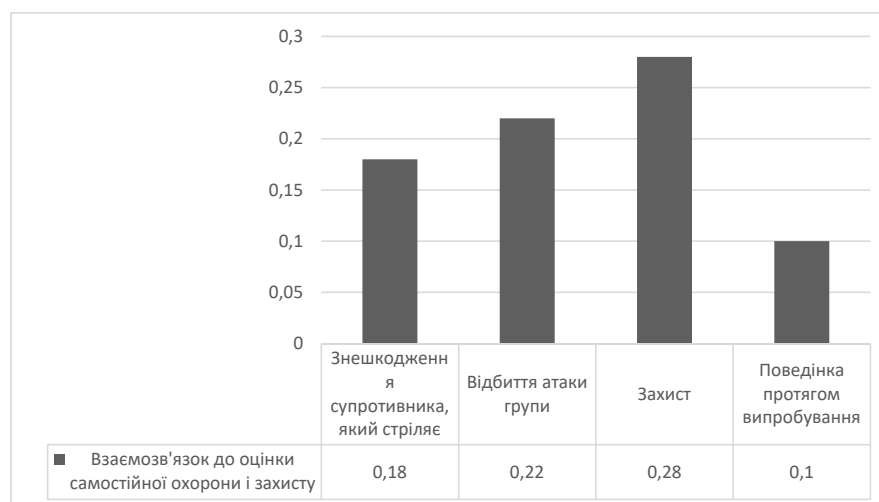

Рис. 2. Кореляційний взаємозв'язок оцінки самостійної роботи та оцінки інших навичок випробування, r

провідника в тій, чи іншій інтерпретації) можна спрогнозувати якість роботи собаки в цілому. Крім того, аналіз цілей та задач навичок випробування «Собаки супроводу» з підтвердженням статистичних даних цієї статті, дає змогу підтвердити необхідність та правильність зміни Положення КСУ «Про порядок проведення випробувань та змагань за програмою Собака супроводу», що був затверджений Президією КСУ у 2015 році.

У новому документі, була змінена не лише система оцінювання, але й навички випробування, проте сталим все ж залишається самостійна робота захисту та охорони провідника, різниця лише в тому, що вона розбита на 2 окремих вправи, тобто захист і охорона окремо. Так як «Собака супроводу» виконує більше захисної роботи, то її внесок в загальний результат становить 40%, а охорони – 30% від загальної оцінки робочих якостей собак. Навичка «Поведінка собаки протягом випробування» модернізовано до «Підлеглисть та керуваність собаки», бали якої становлять 10%. Ті 20%, що залишились, розподілили між реакцією собаки на постріл та ласощі, з приміткою щодо боязні пострілу, яка загрожує дискваліфікацією зі змагань.

Висновки. За результатами проведення досліджень було проаналізовано систему оцінювання робочих якостей собак різних порід за національною програмою дресирування «Собака супроводу». Найвищу оцінку за результатами змагань протягом 2009–2013 рр. отримали собаки породи ризеншнауцер, із середнім коефіцієнтом варіації, що вказує на невелику відмінність показників робочих якостей серед представників цієї породи.

Потім нами було проаналізовано вплив формування окремих навичок на підсумковий результат випробування. Також, завдяки отриманим результатам кореляційного взаємозв'язку підтверджено, що саме від оцінки самостійної охорони і захисту провідника собакою в більшій мірі залежить кінцевий бал виконання програми «Собака супроводу». У зв'язку із цим ми визначили вплив даної навички, до інших чотирьох, що залишились. Виходячи із цих даних було надане наукове обґрунтування щодо правильності зміни системи нарахування балів зазначеного випробування, із наданням високого рівня пріоритету навички «Самостійна охорона і захист», що було інтерпретовано в модернізовані навички «Охорона» та «Захист провідника».

Бібліографічні посилання:

1. Boyd R. Jones (2014). On the history of dogs in warfare. URL: <https://www.massey.ac.nz/massey/fms/Colleges/College%20of%20Sciences/IVABS/working-dogs/Dogs%20in%20Warfare%20-%20Boyd%20Jones.pdf?C09724BDB0946F0F727EDD69A5643A6E> [Accessed: 03.03.2023].
2. Bula L.V., Svysenko S.V., Pavlenko Yu.M. (2020). Vplyv pervynnykh faktoriv doboru na robochi yakosti sobak suprovodu [Influence of primary selection factors on working quality accompanying dogs]. *Visnyk Sum'skoho NAU. Seriya «Tvarynystvo»*, issue 4 (43), pp. 148–154. DOI: 10.32845/bsnau.lvst.2020.4.21 (in Ukrainian).
3. Chapman SG.(1990). Police Dogs in North America. Springfield: Charles C Thomas Publisher.
4. Joshua J. Mark (2018). Domestication and Contribution of Dogs in the Ancient World. URL: <https://brewminate.com/domestication-and-contribution-of-dogs-in-the-ancient-world> [Accessed: 09.03.2023].
5. Joshua J. Mark (2019). Dogs in the Ancient World. URL: <https://www.worldhistory.org/article/184/dogs-in-the-ancient-world> [Accessed: 09.03.2023].
6. Kevin W. Bliss (2023). A Brief History of K-9 Units in Law Enforcement. URL: <https://www.criminallegalnews.org/news/2023/mar/16/brief-history-k-9-units-law-enforcement> [Accessed: 19.03.2023].
7. Khmelnychy L.M., Suprun I.O., Salohub A.M. (2011). *Osnovy henetyky tvaryn z biometriieiu. Navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of animal genetics with biometrics. Study guide]. Sumy: PP Vinnychenko M.D., FRP Domenko V.V.
8. Leeder Borlant (04.2022). History of guard and protection dogs. URL: <https://www.protectiondogs.co.uk/history-of-guard-dogs> [Accessed: 02.03.2023].
9. Leeder Borlant (09.2022). Training family protection dogs. URL: <https://www.protectiondogs.co.uk/training-family-protection-dogs/> [Accessed: 02.03.2023].
10. Leeder Borlant (11.2022). Characteristics of protection dogs. URL: <https://www.protectiondogs.co.uk/characteristics-of-protection-dogs/> [Accessed: 02.03.2023].
11. Logan Nye (2017). A Brief History of Dogs in Warfare. URL: <https://www.military.com/undertheradar/2017/03/brief-history-dogs-warfare> [Accessed: 09.03.2023].
12. Steeve Scott (2022). The great history of K9 police dogs. URL: <https://wamiz.co.uk/dog/advice/24652/the-great-history-of-k9-police-dogs> [Accessed: 06.03.2023].
13. Trueman C. N. (2015). Dogs in World War One. The History Learning Site. URL: <https://www.historylearningsite.co.uk/world-war-one/the-western-front-in-world-war-one/animals-in-world-war-one/dogs-in-world-war-one> [Accessed: 05.03.2023].
14. Vysotskyi V. (2010). Polozhennia KСУ «Pro poriadok provedennia vyprobuvan ta zmahan za prohramoiu Sobaka suprovodu (SS)» [Regulation of the KUU "On the Procedure for Conducting Trials and Competitions under the Assistance Dog (AD) Programme"]. URL: <https://varlay.com.ua/index.php?idname=8var1> [Accessed 05.03.2023]. (in Ukrainian).
15. Vysotskyi V. (2013). Metodychni vkazivky po pidhotovtsi sobak po kompleksu okhoronno-zakhysnykh prohram «Vidsich» [Methodological guidelines for training dogs under the "Vidsich" security and protection programme]. URL: <https://varlay.com.ua/index.php?idname=22var83> [Accessed 05.03.2023]. (in Ukrainian).
16. Vysotskyi V. (2014). Polozhennia Vseukrainskoi hromadskoi orhanizatsii "Kinolohichna spilka Ukrainy" "Pro poriadok provedennia vyprobuvan ta zmahan za prohramoiu "Sobaka suprovodu" [Regulation of the All-Ukrainian Public Organisation "Kennel Union of Ukraine" "On the Procedure for Conducting Tests and Competitions under the "Assistance Dog" Programme"]. URL: <https://varlay.com.ua/index.php?idname=22var83> [Accessed 05.03.2023]. (in Ukrainian).

Yehorchenkova S. V., Graduate student, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

Pavlenko Yu. M., PhD of Agricultural Sciences, Associate professor, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

Historical aspects of the transformation of the system of evaluation of dogs' working qualities under the national program "Vidsich" (Protective dog)

The research analyzed archival materials of reports on competitions of applied types of dog training under the national program "Vidsich" of the All-Ukrainian public organization "Kennel Union of Ukraine" for 2009–2013. The evaluation of the working qualities under the program "Protective Dog" was carried out on a 100-point scale, according to the demonstration of 5 skills by the animal: neutralization of an enemy who shoots at the guide, repulsion of an attack by a group of enemies, protection of the guide, independent protection and defense, and the behavior of the dog during the test.

Studies have shown that the best results in competitions are demonstrated by dogs of the Renschnauzer breed (83.50 ± 5.89 points), with an average coefficient of variation indicating a slight difference in performance among dogs of this group. In addition, excellent working qualities in the performance of skills were demonstrated by American Pit Bull Terriers and South African Mastiffs, which statistically significantly received high scores on the average test score ($M=79.75-79.76$ points; $P \geq 0.999$).

Taking into account the reliability criterion, it was proved that there is a positive relationship between the scores of the first four skills of protection and security of the guide and the total score for the implementation of the "Protective Dog" program ($r=0.59-0.66$; $P \geq 0.999$). Therefore, taking into account the results of the correlation between the assessment of dog skills and the overall score at the competition, we can reasonably confirm the need to change the assessment system. The need to give greater priority to the assessment of the skill of "Independent protection and defense" and, accordingly, to reduce the number of points for fulfilling the conditions of the skill "Dog behavior during tests" has been established.

The final analysis proved the influence of the skill of self-defense and protection on other skills. Based on these data, a scientific justification was provided for the correctness of changing the scoring system for this test.

Key words: protective dog, working qualities, breed, correlation, "Vidsich".